

Andere tijden vragen om een andere krijgsmacht

P.C. Kok en C. Schwencke*

De wereld verandert snel. Onze krijgsmacht ook. De snel veranderende dreiging in combinatie met de noodzaak tot ingrijpende bezuinigingen dwingt tot vele aanpassingen. Belangrijke beslissingen waarvan de consequenties tot ver in de eeuw die voor ons ligt zullen reiken, worden in hoog tempo voorbereid en doorgevoerd.

Maar gaan we nog wel de goede kant op? Worden er nog wel de juiste beslissingen genomen en waar zijn deze op gebaseerd? Denken de afzonderlijke krijgsmachtdelen, het ministerie, en 'de politiek', niet nog steeds een beetje langs oude lijnen? Dat zou na bijna een halve eeuw Koude Oor-

logsdoctrine helemaal niet zo vreemd zijn. In ieder geval groeit in brede kring de twijfel over de toekomst van onze defensie.

Inleiding

Bij al deze twijfel is echter één ding inmiddels overduidelijk. Dat is de noodzaak tot nauwere samenwerking, meer coördinatie en waar mogelijk integratie van de afzonderlijke krijgsmachtdelen. In de vaktaal met *jointness* aangeduid.

Het streven naar *jointness* dateert overigens niet van vandaag of gisteren. Internationale werkgroepen, ambtelijke studiecmissies, en talloze 'deskundologen' hebben hierover al jarenlang regelmatig adviezen uitgebracht en aanbevelingen gedaan.

Ondanks enkele incidentele successen is op dit gebied echter nog lang niet bereikt wat mogelijk en noodzakelijk is. De eigen cultuur en de uiteenlopende belangen van de krijgsmachtdelen in combinatie met een op dit punt niet altijd krachtdadige politieke leiding bemoeilijkten tot voor kort de voortgang van dit weerbarstige proces. Dat is jammer en heeft de belastingbetaler bovendien onnodig veel geld gekost. De bereidheid om hierin verbetering te brengen lijkt nu echter groter dan ooit. Dat is bemoeiend en opent perspectieven.

In dit artikel geven een vlagofficier b.d. en een opperofficier b.d. van

respectievelijk de Koninklijke Marine en de Koninklijke Luchtmacht hun gezamenlijke zienswijze op de situatie zoals deze zich ontwikkelt en hoe daaraan, naar hun mening, richting gegeven zou kunnen worden.

Ingrijpende en op het eerste gezicht misschien zelfs bizarre maatregelen zijn noodzakelijk om – niet in het minst uit nationaal belang – onze krijgsmacht zó in te richten dat zij kan blijven voldoen aan de eisen die in een snel veranderende wereld aan haar gesteld zullen worden.

(On)zekerheden

Nu het stof van de politieke commotie van het afgelopen jaar zo'n beetje lijkt te zijn neergedaald en de begrotingskaarten voor het komende jaar zijn geschud, begint er een beeld te ontstaan van de puzzelstukjes die samen het plaatje van het Nederlands buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid moeten gaan vormen. In een rommelig politiek jaar 2002 kwam een Strategisch Akkoord tussen de coalitiepartners tot stand. De sterk verslechterende economie heeft daarop een zwaar stempel gedrukt. Radicale bezuinigingen, vooral ook bij Defensie, zijn daarvan het gevolg.

Enige ambitie om op het internationale terrein nog een rol te spelen die enigszins in verhouding staat tot ons nationale belang en de Nederlandse economische statuur in de wereld, straalt van de regeringsvoornemens

* P.C. Kok is commandeur b.d. van de Koninklijke Marine. Hij voerde het commando over twee fregatten, studeerde af bij het *Naval War College* in de Verenigde Staten en commandeerde het Nederlandse Eskader in de Perzische Golf tijdens de Golfoorlog. Daarnaast is hij hoofd van de Militaire Inlichtingen Dienst geweest en commandant van het permanente Nederlands-Belgische Eskader. Hij studeerde aan het *NATO Defense College* in Rome en was van 1998-2001 Defensie-attaché in Washington.

C. Schwencke is commodore b.d. van de Koninklijke Luchtmacht. Hij commandeerde een jachtvliegsquadron, was onder meer commandant van de Vliegbasis Twenthe en hoofd van de afdeling plannen van de Luchtmachtstaf. Hij diende enkele jaren in de planning staf van het militaire hoofdkwartier van de NAVO in België. In 1989 eindigde hij zijn militaire loopbaan als chefstaf van het toenmalige Commando Tactische Luchtstrijdkrachten.

dan ook niet af. Dat is te betreuren want daarmee neemt de Nederlandse en Europese invloed op de gang van zaken in de wereld, die toch al bescheiden was, verder af en dat is niet in 's Lands belang.

Minstens zo erg is dat de plannen ook nu niet aangeven hoe qua omvang en samenstelling onze krijgsmacht er in de wat verdere toekomst zou moeten uitzien. De politiek blijft op de vertrouwde wijze de kaasschaaf hanteren en vanuit de krijgsmacht wordt geroutineerd geroepen dat het zó niet langer kan en dat het roer om moet. Maar hoe en in welke richting, dreigt nog lang onderwerp van discussie te blijven. Ondertussen is de wereld om ons heen volop in verandering en verglijdt de tijd.

Enige invloed

Bij alle onzekerheden van dit moment is er echter één zekerheid die door de eeuwen heen en tot op de dag van vandaag recht overeind is gebleven. Dat is de zekerheid dat welvaart en welzijn van onze natie in hoge mate samenhangen met onze buitenlandse betrekkingen en met wat er in het buitenland gebeurt. En dat zal voorlopig ook wel zo blijven. De turbulente internationale ontwikkelingen van dit moment zullen wereldwijd gevolgen hebben. De consequenties daarvan,

ook voor ons land, zijn voorlopig niet te overzien.

Juist nu is het dan ook van wezenlijk belang om nauw bij deze ontwikkelingen betrokken te blijven om daar waar mogelijk op het verloop daarvan nog enige invloed te kunnen hebben. Dat kan echter niet alleen met woorden. Het is dan ook vanzelfsprekend dat de bereidheid er is om steeds vaker delen van onze krijgsmacht in het buitenland in te zetten. Bezuinigingen van een omvang zoals die nu aan defensie zijn opgelegd, vallen hiermee echter geheel niet te rijmen. Zeker niet wanneer men bedenkt welke ernstige problemen er nu reeds zijn. Dit geldt vooral op het gebied van transport en bevoorrading, ondanks de beschikbaarheid van een bescheiden amfibische- en luchttransportcapaciteit.

Wanneer wij onze eenheden buiten ons grondgebied willen inzetten moet dan ook voor logistieke steun en voor garanties met betrekking tot de veilige terugkeer van deze eenheden te vaak een beroep op bondgenoten worden gedaan. Zeker als het gaat om langdurige en omvangrijke operaties op wat grotere afstand van ons land.

Die bondgenoten, zo blijkt, zijn echter lang niet altijd in staat of – om bij-

voorbeeld politieke redenen – bereid om de benodigde transportsteun te verlenen. En in zo'n geval staat onze regering daar dan met de goed gevoelende en goed uitgeruste eenheden die zij ter beschikking heeft gesteld maar zonder de mogelijkheid ze (snel) te transporteren. Een ongewenste situatie.

Dit wordt allerwegen onderkend. Plannen van de NAVO en van Europa tot verbetering zijn er dan ook genoeg. Zolang er echter nog geen gemeenschappelijk Europees buitenlands en veiligheidsbeleid is – en het recente pijnlijke gekrakeel rond Irak roept de vraag op of het er ooit zal komen – zal het bij plannen blijven. Dat kan dus nog héél lang duren. Maar, met een variant op wat een bekende voormalige Amsterdamse wethouder eens heeft gezegd: 'In plannen kan je geen troepen vervoeren'.¹

De taak van onze krijgsmacht zoals in de Defensienota 2000 omschreven, bestaat uit:

de bescherming van het Nederlandse en bondgenootschappelijke grondgebied, de bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit, en civiele taken.

Geplaatst in het licht van recente dreigingsanalyses waarin een massieve conventionele aanval op West-Europa uiterst onwaarschijnlijk wordt geacht maar waarin wordt aangegeven dat de 'moderne' dreiging zich plotseling wereldwijd en in allerlei vormen kan voordoen, vraagt dit om een krijgsmacht, die daarop, in bondgenootschappelijk verband, adequaat kan reageren.

Expeditionaire eenheden

Dit vereist expeditionaire strijdkrachten die er op berekend zijn om onder

¹ 'Woningbouw'-wethouder Schaeffer die eens de historische woorden sprak: 'In ge... kan je niet wonen'.

sterk uiteenlopende omstandigheden een breed spectrum van taken uit te voeren. Variërend van humanitaire hulp tot harde gevechtsacties. Meestal ver van huis en dus met lange en kwetsbare aanvoerlijnen. Het ligt daarom niet in de rede om nog langer zware en strategisch weinig mobiele middelen, zoals artillerie en tanks maar bijvoorbeeld ook vliegbases, in substantiële aantallen aan te houden. Zeker niet door kleinere landen met een beperkt budget, zoals ons land.

Hun bijdrage kan daarom beter bestaan uit relatief kleine, lichte en dus gemakkelijk te verplaatsen eenheden. Eenheden die in staat zijn om, wanneer daartoe in bondgenootschappelijk verband of anderszins een beroep op ons land wordt gedaan zo nodig zelfstandig, ook in verafgelegen brandhaarden of rampgebieden, te hulp te komen. Wereldwijd, flexibel en snel! Wij stellen vast dat de defensieplannen op dit punt onevenwichtig zijn. Het expeditionaire karakter van de krijgsmacht dient daarin beter tot uitdrukking te komen.

Wereldwijd, flexibel en snel

Dit expeditionaire karakter is inder-

daad geheel andere koek dan de massieve, min of meer statische verdediging van de Noord-Duitse laagvlakte. Bijna een halve eeuw heeft dát het denken van politici, militairen en burgerij over onze defensie beheerst. Loyaal hebben wij als natie daaraan al die jaren onze bijdrage geleverd. Gelukkig niet tevergeefs.

Nu echter moet ons denkkader worden bepaald door geheel andere factoren. Dat vraagt om een drastische omschakeling. Dat kost moeite en vergt tijd. Het is daarom 'mooi meegenomen' dat wij al jaren beschikken over het Korps Mariniers en de Commandotroepen. Deze eenheden zijn al licht en flexibel, evenals de veel jongere Luchtmobiele Brigade, die in opzet ook aan die eisen voldoet en waarmee dan ook een belangrijke stap in de goede richting is gezet.

Geen van deze eenheden kan echter zonder steun van buiten over grotere afstanden worden verplaatst en ingezet, noch, mocht dit onverhoopt nodig blijken, onder gevechtomstandigheden worden teruggetrokken. Onze nationale transportcapaciteit in de vorm van twee amfibische transportschepen en enkele transportvliegtuigen is daarvoor bij lange na niet toereikend. Hun inzetmogelijkheden zijn

qua tijd en plaats voorsnog dan ook zeer beperkt. Maar het begin is er en deze eenheden zouden dan ook de kern van de grondstrijdkrachten kunnen gaan vormen binnen onze – aan de nieuwe situatie aangepaste – krijgsmacht.

De Joint Strike Fighter

Wat de Koninklijke Luchtmacht betreft is de vervanging van de succesvolle maar nu verouderende F-16 door de *Joint Strike Fighter* (JSF) voorzien. Van dit vliegtuig worden drie versies gebouwd. De F-35A ten behoeve van de Amerikaanse luchtmacht, de F-35B (STOVL)² met een zeer korte start en een verticale landingscapaciteit ten behoeve van de *US Marines* en de *Joint Forces* van het Verenigd Koninkrijk en ten slotte de F-35C voor de *US Navy*, bestemd om vanaf vliegdekschepen te opereren, die met een katapult wordt gestart en met een vangkabel tot stilstand wordt gebracht.

Onze regering heeft enige tijd geleden besloten om aan de ontwikkeling van de JSF deel te nemen. Daarmee is een aanzienlijke financiële verplichting aangegaan en is ons land nu reeds zeer nauw bij dit project betrokken. Er mag dan ook van worden uitgegaan dat de luchtmacht over circa tien jaar over een aantal JSF's zal beschikken.

Strategische overwegingen ontbreken

Bij de moeizame discussie tussen regering en parlement die aan deze beslissing voorafging hebben naast operationele vooral economische overwegingen een rol gespeeld. Strategische aspecten zijn echter nauwelijks aangeroerd. De aandacht bleef daardoor uitsluitend gericht op de, reeds lang en alom als meest geschikte kandidaat aangemerkte, F-35A. De luchtmachtversie dus, bestemd om vanaf conventionele vliegbases te opereren.

² STOVL: Short Take Off Vertical Landing.

F35 stovl. Short Take Off Vertical Landing

Aan de andere versies, waaronder de STOVL-versie, is dan ook nauwelijks aandacht besteed. De luchtmacht maakte zich hierdoor weliswaar tot in de verre en ongewisse toekomst afhankelijk van conventionele vliegbases maar dat leek geen bezwaar. Daar hebben we er immers genoeg van.

Er was dan ook geen behoefte aan een STOVL-capaciteit. En bovendien is de STOVL-versie zo'n 5 tot 6 miljoen euro per stuk duurder. De F-35A was dus gewoon de beste kandidaat.

Vliegdekschepen voor onze krijgsmacht

Nu echter, zeker na 11 september 2001, steeds duidelijker begint te worden waar onze toekomstige operatiegebieden zich kunnen bevinden, groeit het besef dat juist in die gebieden de voor ons onmisbare vliegbases – maar ook andere militaire steunpunten – dun gezaaid zijn. Om van dat toch al geringe aantal bases gebruik te kunnen maken, zijn we bovendien afhankelijk van landings- en overvliegvergunningen. Daarmee gaat men in die contreien, zoals bekend, niet altijd even royaal om. Waar die afhankelijkheid toe kan lei-

den bleek onder meer bij de stationering van Nederlandse Apache-helikopters in Djibouti tijdens de inzet van een Mariniersbataljon in Eritrea. Het verkrijgen van de nodige *clearances* bleek politiek en diplomatiek een moeizaam gedoe en er werd bovendien een zeer hoge prijs gevraagd. Uiteindelijk enkele tientallen miljoenen. En tenslotte moest ook nog genoeg worden genomen met posities die (te) ver van het operatieterrrein lagen. Hierdoor zou een daadwerkelijke inzet ernstig zijn belemmerd, zo niet onmogelijk zijn geweest. Een frustrerende ervaring en dus niet voor herhaling vatbaar.

Meer inzetmogelijkheden

Wanneer we ons echter minder afhankelijk zouden kunnen maken van vliegbases en territoriale luchtruimen van verre en ons niet altijd goed gezinde landen, zou dit soort problemen kunnen worden voorkomen. Daarmee zouden de inzetmogelijkheden van onze middelen aanzienlijk kunnen worden verruimd.

Onafhankelijkheid

Welnu, vliegdekschepen bieden hier toe een uitstekende mogelijkheid. Zij geven strategische capaciteit, flexibiliteit en mobiliteit, en het vermogen om onafhankelijk van *host nation*

support vanuit internationale wateren, bijna overal ter wereld, *airpower* boven land te projecteren. De eerder genoemde *Apaches* zouden, wanneer zij vanaf zee waren ingezet, in ongeveer een half uurtje boven hun doelen zijn geweest.

Maar ook jachtbommenwerpers kunnen zo'n karwei vanuit zee perfect aan. Zo'n *carrier, fighter, helikopter component*, zondig in gecoördineerde inzet met (onze) tankervliegtuigen, zou dan op talloze plaatsen kunnen komen. Zo zouden wij zonder, zoals nu, afhankelijk te zijn van andermans luchtruim en goede wil, op niveau kunnen samenwerken met onze belangrijkste geallieerden. De toepasselijke scenario's liggen voor het oprapen. Denk daarbij aan de Perzische Golf, Joegoslavië en Afghanistan en aan de ongetwijfeld talrijke brandhaarden van de toekomst.

In dit licht wordt een STOVL-capaciteit voor onze jachtvliegtuigen plotseling wél van groot belang. Wij pleiten er dan ook voor om, wanneer er tot bestelling wordt besloten, daar in ieder geval een aantal (ten minste twee squadrons) van de kort startende en verticaal landende uitvoering (de JSF-35B) in op te nemen.

De Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk hebben al besloten tot de aanschaf van dit type. Ons land nog niet. Gelukkig is het hiervoor nog niet te laat. Overeengekomen is namelijk dat de uiteindelijke aantallen en uitvoering van de aan te schaffen JSF's pas later – omstreeks 2005 – zullen worden bepaald.

Twee relatief kleine schepen

Onze JSF-35B STOVL's zouden kunnen opereren vanaf relatief kleine vliegdekschepen (maar natuurlijk ook vanaf bases aan de wal). In samenhang met het voorgaande pleiten wij daarom ook voor de verwerving van een tweetal vliegdekschepen als bases voor deze vliegtuigen. Daarbij moet niet worden gedacht aan de 90.000 tons mastodonten van de *U.S. Navy* met zo'n 100 vliegtuigen en met een bemanning van circa 5000

koppen. Dat zou van groothedswaan getuigen en daar willen wij, juist in deze tijd van omvangrijke bezuinigingen, vooral niet van beticht worden.

Volstaan kan worden met – en daar gaan wij voorlopig dan ook van uit – twee relatief kleine en eenvoudige schepen van 25-30.000 ton en een bemanning van zo'n 500 koppen die met een maximale breedte van 32 meter nog door het Panamakanaal kunnen varen. Zij zouden elk zo'n 25 vliegtuigen en helikopters kunnen accommoderen. Klein, omdat de vliegtuigen met een korte aanloop via een *ski-jump* kunnen starten en bij terugkeer verticaal kunnen landen. Eenvoudig, omdat de commandovoering, de verdediging alsmede de gevechts- en luchtverkeersleiding grotendeels kan worden overgelaten aan de begeleidende fregatten. Die hebben we al en die zijn daartoe prima in staat evenals geallieerde *Aegis cruisers* of *destroyers*.

Deze schepen zullen, zoals gebruikelijk, in een groter verband opereren. Zij zijn, gezien het gewicht van hun lading (voornamelijk vliegtuigen) ten opzichte van hun waterverplaatsing niet bijzonder zwaar beladen. Die ruime reservecapaciteit kan onder meer worden benut voor extra brandstoftanks en voorraden, hetgeen de actieradius van het verband vergroot waardoor niet meteen bevoorradings-tankers nodig zijn.

Alleen al het vorenstaande biedt in onze ogen meer dan voldoende argumenten om de mogelijkheden van dit soort vliegdekschepen voor onze krijgsmacht grondig te bestuderen. Bovendien opent dit het zicht op een aantal andere aantrekkelijke aspecten. Deze mogen naar onze mening dan ook niet buiten beschouwing blijven. In het volgende gaan we hier nader op in.

'Jointness'

Met de introductie van *carriers* in onze krijgsmacht zou in ieder geval aan het in de inleiding aangehaalde begrip *jointness* eindelijk eens wél

zichtbaar en tastbaar inhoud kunnen worden gegeven. De schepen worden gevaren door 'donkerblauw' marinepersoneel, de vliegtuigen worden bemand en onderhouden door 'lichtblauw' luchtmachtpersoneel en dat alles in continubedrijf, bij dag en bij nacht, op een oppervlakte van 'enkele' vierkante meters gedurende lange periodes op zee en ook nog ver van huis.

Op die manier worden niet alleen ruimere operationele mogelijkheden geschapen, maar bovendien worden twee culturen op natuurlijke wijze gemotiveerd om vruchtbaar met elkaar samen te werken. (Sceptici zullen zeggen: 'de krijgsmachtdelen worden tot elkaar veroordeeld'. Maar voor het goede doel maakt dát niets uit, integendeel). Daar moet iets moois uit kunnen voortkomen dat op den duur in het voordeel van de gehele krijgsmacht zal gaan doorwerken.

Nog strengere restricties voor luchtoperaties boven land

Aangenomen moet worden dat de maatschappelijke druk om militaire vliegoperaties boven ons land nog verder te beperken, zal blijven toenemen. Veiligheid, geluidsoverlast en de groeiende behoefte aan ruimte voor andere, maatschappelijk meer populaire bestemmingen dan defensie,

zoals woningbouw en recreatie, zullen dan ook steeds nadrukkelijker om aandacht vragen. De roep om, zo niet de eis tot, sluiting van één of meer vliegbases komt dan ook onafwendbaar op ons af.

Waar die ontwikkeling zich nu reeds duidelijk aftekent, zal daar over tien jaar in ons steeds dichter bevolkt rakend land weinig onzekerheid meer over zijn. Wanneer er dan geen goed alternatief voorhanden is zou dat wel eens letterlijk 'einde oefening' voor het vliegende deel van de luchtmacht kunnen gaan betekenen. Dat zou tevens het einde zijn van een waardevolle mogelijkheid voor onze regering om daadwerkelijk bij te dragen aan de bevordering van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde, een doelstelling die in onze Grondwet is vastgelegd. Daar moet dus nu al rekening mee worden gehouden. De JSF-STOVL's waarmee vanaf schepen kan worden geopereerd bieden dat alternatief. Extra reden om deze optie daarom nu reeds grondig te bezien.

Humanitaire hulp

Er is echter meer. De vliegdekschepen zoals door ons beoogd, zijn niet uitsluitend bestemd en uitgerust voor het uitvoeren van bewapende taken. Met hun helikopters, hun verbin-

dingsmiddelen, hun medische en vele andere faciliteiten en hun grote opslag- en transportcapaciteit zijn zij ook een ideaal platform voor het verlenen van humanitaire hulp. Zeker wanneer de bemanning in dit soort hulp als neventaak geoefend is.

De JSF's kunnen zonodig tijdelijk plaatsmaken voor (*containerised*) rampenbestrijdingsmateriaal zoals hospitaalmodules, keukens, drinkwaterzuiveringsinstallaties, pompen, grondverzet- en brugslagmateriaal, generatoren, et cetera. Het bij de JSF's behorende luchtmachtpersoneel zou voor die periode plaats kunnen maken voor landmachtpersoneel dat in de bediening van dit soort uitrusting is gespecialiseerd.

Kortom, deze schepen bieden, samen met de hun escorterende schepen, een wijd scala aan mogelijkheden tot het verlenen van 'eerste hulp' in allerlei noodsituaties. De Koninklijke Landmacht beschikt reeds over de benodigde apparatuur en *knowhow* en zou hieraan met onder meer eenheden van de Genie, Geneeskundige Dienst, Intendance en NBC een belangrijke en waardevolle bijdrage kunnen leveren. De vliegende component zou dan uit (zware) transporthelikopters bestaan waarmee redders en rampenbestrijdingsmateriaal snel ter plaatse kunnen worden ingezet, onafhankelijk van onbruikbaar geworden wegen.

Multi-purpose carriers

Afhankelijk van de internationale situatie en van verzoeken die in dat verband door onze regering worden gehonoreerd zouden de schepen van vol 'militair operationeel' (dat wil zeggen optimaal uitgerust en bemand; gereed voor gevechtsacties) tot vol 'humanitair operationeel' (dat wil zeggen optimaal uitgerust en bemand; gereed voor het uitvoeren van humanitaire taken) kunnen worden ingezet en natuurlijk ook alle mengvormen daartussenin.

We zouden ze daarom *Multi-Purpose Carriers* (MPC's) kunnen noemen. Het militaire deel van dit taakspectrum zal niet veel problemen geven. De bemanning bestaat immers uit militairen en de taak blijft primair militair. Maar dat betekent in onze ogen niet dat de humanitaire taak er maar zo'n beetje bij kan bungelen. Integendeel, juist ook deze taak zal deel moeten uitmaken van het oefenprogramma en de eenheid zal ook op dit aspect regelmatig aan evaluaties worden onderworpen.

Gezien de groeiende behoefte aan en de maatschappelijke belangstelling en waardering voor wereldwijde humanitaire hulp is naar onze mening het belang van de humanitaire inzetmogelijkheden dan ook nauwelijks te overschatten.

Aangezien deze schepen vooral bedoeld zijn om snel te kunnen reageren in politieke, militaire, en/of humanitaire crisissituaties kan niet met één schip worden volstaan. Met twee MPC's kan echter een vrijwel continue beschikbaarheid worden gerealiseerd. Eén van de schepen heeft met zijn ingescheepte vliegtuigen en helikopters een operationeel gereede status zoals hierboven omschreven. Het schip bevindt zich in eskaderverband op zee of op *short notice* in de haven.

Het andere schip is bezig met onderhoud, oefenen en opwerken. Als een schip voor een langere periode in de

haven ligt opereren de vliegtuigen van hun *home-base* (zie hierna) of van andere bases en zijn beschikbaar voor inzet naar behoefte. Het vaar-, oefen- en onderhoudsschema van de schepen die bestemd zijn om de MPC's te begeleiden is op dat van de MPC's afgestemd.

Schets van een andere krijgsmacht

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn dat de introductie van MPC's in onze krijgsmacht een grote invloed zal hebben op de organisatie en uitrusting van onze gehele krijgsmacht. Dat brengt ons tot de volgende schets. De MPC's – en wij sluiten nu al niet uit dat er in de toekomst behoefte aan meer dan twee van deze schepen gaat ontstaan – zouden de kern moeten gaan vormen van onze krijgsmacht.

Daaromheen worden het benodigde personeel en de middelen zodanig gegroepeerd dat zij, al dan niet in bondgenootschappelijk verband, als eenheid ter beschikking kunnen worden gesteld en zo nodig zelfstandig kunnen opereren. Noem het MPC-groep 1 en 2. De *Joint Staf* wordt gevormd door een interservice-orgaan samengesteld uit personeel van zee-, land-, en luchtmacht. De sterkte van de zee-strijdkrachten, voorzover niet essentieel voor operaties met de MPC's, dient overeenkomstig te worden aangepast.

Grondstrijdkrachten

De kern van de grondstrijdkrachten bestaat voornamelijk uit 'lichte' eenheden zoals pantserinfanterie, een luchtmobiele brigade (in beginsel ook over zee transportabel), mariniers- en commando-eenheden, aangevuld met gespecialiseerde ondersteunende eenheden. Ook de gevechtshelikopters en een deel van de transport- en verkenningshelikopters zouden naar onze mening een integraal deel van de grondstrijdkrachten moeten gaan uitmaken, evenals een deel van de *groundbased* luchtverdedigingscapaciteit (nu Hawk en Patriot). →

Naar behoefte en afhankelijk van de situatie wordt geoefend met en gebruik gemaakt van de faciliteiten die de MPC's en de andere strategische transportmiddelen bieden.

Luchtstrijdkrachten

De kern van de luchtstrijdkrachten wordt straks (na 2010), gevormd door de JSF-eenheden. Tenminste een deel daarvan (2 squadrons) wordt uitgerust met de JSF-35B STOVL, bestemd voor operaties vanaf de MPC's. Eén van de operationele vliegbases van de luchtmacht kan fungeren als 'home base' voor de STOVL's wanneer zij niet op zee zijn. Van daaruit kan eveneens de noodzakelijke (technische) ondersteuning van het 'luchtelement' op de schepen worden verzorgd.

In dit licht zou het aantal vliegbases in ons land overeenkomstig kunnen worden verminderd. De bestaande luchttransport- en tankercapaciteit dient op z'n minst up-to-date te worden gehouden.

Andere organisatievorm

Het zal duidelijk zijn dat de introductie van MPC's in onze krijgsmacht ongekend hoge eisen zal stellen aan het vermogen tot samenwerking van de nu nog zelfstandige krijgsmacht-delen. De huidige organisatievorm bemoeilijkt die samenwerking. Er dient dan ook naar een organisatievorm te worden gezocht die dat optimaal mogelijk maakt. Wij gaan ervan uit dat deze het beste 'al werkende weg' op evolutionaire wijze tot stand zal kunnen komen. Een aanzet daartoe lijkt al te zijn gegeven door de commissie-Franssen die een meer integrale defensieorganisatie bepleit.

De haalbaarheid

De hiervoor neergezette schets biedt een wenkend perspectief waar, naar onze mening, nauwelijks fundamenteel bezwaar tegen gemaakt kan worden. Maar dat die bezwaren er toch zullen komen is duidelijk. Daarbij zal ongetwijfeld ook de vraag die bij defensieprojecten al zo vaak als suc-

cesvolle 'projectkiller' heeft kunnen dienen, namelijk: 'wat moet dat allemaal gaan kosten?' al snel in stelling worden gebracht.

Welnu: met betrekking tot de investeringskosten is een aantal verkenningen uitgevoerd waarbij deskundigen uit scheepsbouw en defensie-industrie hun licht lieten schijnen over de kostenplaatjes. Er zijn daarbij twee trajecten onderzocht. Ten eerste de mogelijke verbouw van een bestaand schip, een tanker of bulkcarrier, die voor circa 10 miljoen euro op de tweedehands markt verkrijgbaar is en nog zo'n 10 tot 15 jaar te leven heeft. De verbouw zou circa € 115 miljoen kosten zodat de totale investering per schip circa € 125 miljoen zou belopen.

De tweede optie die is onderzocht is nieuwbouw. In dat geval zou een vaarklaar vliegdekschip zoals dat ons voor ogen staat tussen de € 200 en € 250 miljoen gaan kosten, waarbij de verwachte levensduur zo'n 30 jaar zal zijn. Voor die prijs is dat schip dan uitgerust met een vliegbrug, *ski-jump*, vliegtuigliften, hangars, werkplaatsen, scheepsveiligheidssystemen, magazijnen, communicatieapparatuur met inbegrip van satcom, datalinks, een beperkte commandocentrale, radars, een *aircontrol*-systeem, slechtzichtvoorzieningen en een tweetal Goalkeepers, *chaff* en *flares* voor zelfverdediging en uiteraard accommodatie voor de bemanning.

De tweedehands optie is dus veruit de goedkoopste. Bij de verbouw van tweedehands schepen zijn er echter nogal wat onzekerheden die tot een sub-optimaal resultaat kunnen leiden. Ook gezien de verwachte levensduur en de spreiding van *lifecycle* kosten verdient nieuwbouw de voorkeur. Voor onze nationale industrie en werkgelegenheid liggen hier ongetwijfeld kansen.

De huidige plannen gaan naar onze mening, zo moge duidelijk zijn, nog steeds te veel uit van het up-to-date houden van een krijgsmacht die in het verleden relevant was, vooral wat

betreft infrastructuur en 'strategisch onbewegelijk' materieel. Dat dreigt ons nog vele jaren te houden in de hiervoor geschetste situatie van 'daar staan we dan met onze goed geoefende en uitgeruste eenheden...'

Wanneer wordt afgezien van de modernisering van de Leopard II tanks en de aanschaf van nieuwe zware artillerie – die in ons concept kan worden vervangen door het aanzienlijk flexibeler inzetbare middel van (*close*) *air support* –, in combinatie met het sluiten van een vliegbasis en vermindering van het aantal fregaten, lijkt zelfs nu nog voldoende financiële ruimte te kunnen worden gecreëerd voor het realiseren van onze voorstellen.

Dit geldt zowel voor de investeringen als voor de exploitatiekosten. De personele bezetting van de gehele krijgsmacht, een belangrijke kostenpost, zou door deze herschikking zelfs iets kunnen afnemen.

Deze voorstellen passen naar onze mening naadloos in de algemene beschouwingen over modernisering van de krijgsmacht. De krijgsmacht-delen zouden daaraan, met voorbijgaan aan de oude financiële verdeelsleutels, naar behoefte en in redelijkheid moeten bijdragen.

Tot slot

De toekomst vraagt van onze defensiemiddelen wereldwijde inzetbaarheid. Dat betekent voor de eenheden: 'lichtheid', flexibiliteit en beweeglijkheid. De huidige defensieplannen weerspiegelen dat nog onvoldoende. Voor een te groot deel dreigt onze krijgsmacht te veel gebonden te blijven aan bestaande infrastructuur en aan 'te zwaar materiaal'.

In het licht van het grote tekort aan geallieerde strategische lucht- en zee-transportcapaciteit tikt dit extra 'zwaar' aan. De geringe beschikbaarheid van bruikbare bases in de toekomstige operatiegebieden vormt een

ander ernstig probleem. Met name het transportprobleem wordt met introductie van enkele MPC's niet opgelost. Dit probleem dient in internationaal verband en met meer energie dan tot nu toe te worden aangepakt. MPC's kunnen echter wel aanzienlijk bijdragen aan een grotere mobiliteit en flexibiliteit, en de afhankelijkheid van buitenlandse steunpunten belangrijk verminderen en daarmee de inzetbaarheid en effectiviteit van onze eenheden significant vergroten.

Ook in het licht van de te verwachten verdere toename van de vliegrestricties boven (ons) land openen de MPC's aantrekkelijke perspectieven. Evenzo met betrekking tot de unieke mogelijkheden tot het verlenen van humanitaire hulp.

Kortom, de verwerving van een aantal JSF-35B's STOVL in combinatie met een tweetal *Multi-Purpose Carriers* opent een scala van interessante mogelijkheden om onze krijgsmacht te hervormen tot een flexibele, effectieve en op de toekomst gerichte organisatie. Door herschikking van de investeringen kan dit waarschijnlijk zelfs ruwweg budgettair neutraal!

En dan nog dit. Ons land is voor wat betreft defensieaangelegenheden met handen en voeten gebonden aan talloze internationale verdragen en afspraken. Zo zijn er nog recent, tijdens de NAVO-top in Praag, nieuwe afspraken gemaakt over een initiatief tot versterking van de militaire capa-

citeiten, het *Prague Capability Commitment* (PCC). Wij gaan er dan ook niet vanuit dat wij met onze MPC's een eigen koers kunnen gaan varen zonder voorafgaand overleg met onze bondgenoten.

Ons voorstel draagt echter duidelijk bij aan de verbetering van een aantal reeds lang gesignaleerde ernstige tekortkomingen die voor een groot deel ook aan de in Praag overeengekomen inspanningsverplichting, het PCC, ten grondslag liggen. Dit zal naar verwachting dan ook geen onoverkomelijke problemen opleveren. Integendeel, een en ander zou wel eens als een welkome en noodzakelijk geachte bijdrage aan het PCC kunnen worden gezien.

Conclusie

De behoefte aan wereldwijd inzetbare eenheden ten behoeve van zowel militaire als humanitaire acties groeit. Dat geldt ook voor ons land.

De formatie van een tweetal nationaal samengestelde *Carrier*-groepen zoals door ons omschreven biedt een unieke mogelijkheid om onze, van origine nog steeds wat statische, krijgsmacht om te vormen tot een op de toekomst toegesneden, waarlijk expeditionaire krijgsmacht. Een krijgsmacht waarin

³ Erwin Rommel, in een toespraak tot vaandrigen van de Infanterieschule Potsdam in 1935.

bovendien voor de traditionele en achterhaalde driedeling geen plaats meer is.

Met deze *Carrier*-groepen die in bondgenootschappelijk verband of in welk ander verband dan ook zelfstandig kunnen opereren verschaft de regering zich ruimere mogelijkheden een effectieve en voor het oog van de wereld duidelijk zichtbare Nederlandse bijdrage te leveren aan zowel internationale militaire operaties als aan humanitaire missies. Ongetwijfeld zou niet alleen ons nationale belang hiermee worden gediend.

Naschrift

Tijdens de behandeling van de Defensiebegroting in de Tweede Kamer, enkele maanden geleden, wijdde één van de afgevaardigden enkele woorden aan de verwerving van een vliegdekschip in samenhang met de *Joint Strike Fighter*. Er werd wat verrast en lacherig op gereageerd maar er werd verder geen serieuze aandacht aan besteed. Een bekend landelijk ochtendblad maakte de volgende dag in een opvallend kadertje en op enigszins geamuseerde toon melding van het voorval.

Daarmee leek het vliegdekschip wat ons land betreft voor altijd in het hoekje van de leuke anekdotes te zijn beland. Het onderwerp was immers op een zodanige wijze in de publiciteit gekomen dat geen recht kon worden gedaan aan de merites die het misschien toch zou kunnen hebben.

In dit artikel hebben wij willen aangeven dat vliegdekschepen, zoals door ons beschreven, een wezenlijke en positieve rol zouden kunnen spelen bij de oriëntering van onze krijgsmacht op de toekomst. Naar onze mening verdient het onderwerp daarom serieuze en bredere aandacht dan het tot nu toe heeft gekregen. Met dit artikel trachten wij dit te bereiken.

*Kümmern Sie sich nicht darum was Clausewitz meinte, was meinen Sie selber?*³